

Stresla se je zemlja, rodila se je ... gora!

Freska v cerkvi sv. Lamberta v Rutu

Knjižnica Cirila Kosmača v Tolminu, 11.2.2015 ob 19.00

*»Če se bom jest z mojim repom zvila,
ves svet potopljen bo.
Če se bom jest na moj hrbt zvrnila,
ves svet pogubljen bo.«
(iz ljudske Riba faronika)*

Naši predniki so razlago za potrese našli v mitih. Po slovenskem ljudskem prepričanju je bila za potres kriva riba Faronika. Verjeli so, da potres nastane, kadar se ta riba zgane, ko pa se potopi, povzroči konec sveta. Njen lik je prisoten tudi na Tolminskem; nedavno je bila freska z njeno upodobitvijo odkrita v cerkvi sv. Lamberta v Rutu v Baški grapi. Tudi prvoten oltar na Mengorah je krasil detalj s to podobo. O ribi Faroniki govori ljudska pesem iz Podmelca, ki jo je dr. Karel Štrekelj objavil pod naslovom Jezus in svet noseča riba.

Naslov razkriva, da bo na tokratnem planinskem večeru govor o tem, **kako potresi sooblikujejo naš gorski svet**. Gostili bomo prof. dr. Petra Suhadolca, planinskega prijatelja in podpredsednika Slovenskega planinskega društva iz Trsta.

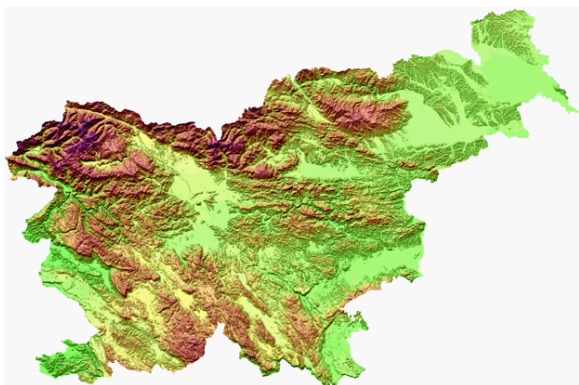
Peter Suhadolc je vsestransko zanimiva osebnost. Trenutno, do konca junija letos, opravlja naloge generalnega sekretarja Mednarodnega združenja za seizmologijo in fiziko notranjosti zemlje (IASPEI-Association of Seismology and Physics of the Earth's Interior.). Kot dolgoletni predavatelj na univerzi v Trstu (Oddelek za matematiko in znanosti zemlje) se je konec l. 2013 upokojil. Še vedno pa zahaja vsako jutro v urad na univerzi in končuje nekatera strokovna dela. Je predsednik Slovenskega filatelističnega kluba Lovrenc Košir iz Trsta, od 2012 dalje pa tudi predsednik Filatelistične zveze Slovenije. Je tudi mednarodni sodnik za tematsko filatelijo (ima zlato kolajno za zbirko »Osvajanje nekoristenga sveta: Zgodovina alpinizma«)¹. Pri Tržaški folklorni skupini *Stu ledi* je umetniški vodja. Aktivnosti mu torej ne manjka, le časa včasih zmanjkuje.

»Vprašanje, kako so nastale gore, je že od davnega zanimalo ljudi. Mogočni vrhovi, ki se dvigajo v nebo, so bili nekoč prebivališča bogov, nato pa je človek skušal s čedalje bolj znanstvenim pristopom ugotoviti njihov izvor. Med predavanjem se bomo sprehodili skozi različne razlage od starega veka pa vse do današnjih dni. Danes imamo enotno razlago, zakaj se površina naše Zemlje spreminja v času, sicer zelo zelo počasi, a vendar. To je tektonika plošč, ki je osnova tudi za razumevanje potresov. V drugem delu predavanja pa si bomo na kratko ogledali, kako še dandanes tektonski premiki vplivajo na oblikovanje zemeljske površine in kako z njenim natančnim opazovanjem lahko razumemo, kako se plošče premikajo... tudi v našem okolju.« (Suhadolc)

V popoldanskih urah 26. marca leta 1511 so se tla v Evropi tako močno stresla, da so potres čutili tudi v 750 km oddaljenih krajih. Najhuje sta bili prizadeti gosto poseljena Furlanija in današnja zahodna Slovenija. Podirali so se gradovi in naselja. Arhivski viri razkrivajo, da je bilo zaradi posledic potresa veliko smrtnih žrtev. Prevladovala so lesene hiše, ki so potres lažje prestale, zato je podatek, da naj bi potres terjal kar 12.000 žrtev, verjetno pretiran.

Potres sovпада s časom beneško-habsburške vojne (1508–1516) in širjenjem kuge, ki je močno zredčila prebivalstvo. Tako je le tri leta po odkritju bogate rude potres prizadel Idrijo, veliko škode pa je povzročil tudi v Škofji Loki, kjer je hudo poškodoval mestne hiše, samostan, sodnikovo hišo in kaščo ter porušil grad, ki so ga kasneje obnovili. Škodo so utrpeli tudi na Bovškem; pomembna gorska cesta čez Predel je bila zaradi velikih podorov povsem zaprta. Očividci so celo zapisali, da sta se sosednja hriba zrušila drug proti drugemu. V Tolminu pa je potres podrl grad na Kozlovem robu in patriarhov dvor.

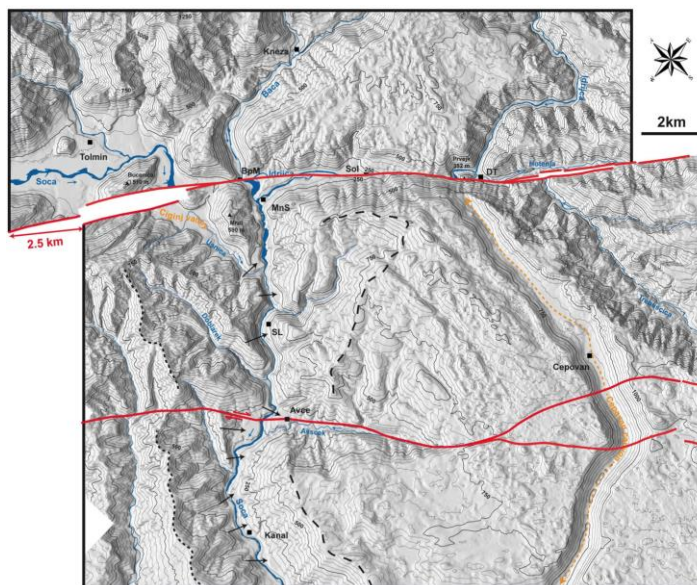
¹ Tematska filatelija je sorazmerno mlado področje filatelije, ki se ukvarja predvsem s proučevanjem upodobljenih motivov na poštinih znamkah. Posameznih tematik je na stotine, med najbolj raziskanimi so npr.: znamenite osebnosti, živali, rastline, šport itd.

Relief Slovenije

Riba Faronika

Idrijski in predjamski prelom (Moulin, 2014)

Zemlja ima značilno lupinasto zgradbo z jedrom, plaščem in trdno, a tanko skorjo. Zgrajena je iz 12 večjih ter številnih manjših tektonskih plošč, ki se neprestano premikajo. Zaradi stalnega premikanja teh plošč in kamninskih blokov so potresi zelo pogosti (okoli 11 milijonov potresov na leto, od tega jih občutimo okoli 30.000). Eden največjih prelomov v južnoalpskem prostoru je Idrijski prelom, ki je nastal kot posledica napetosti, ki jih povzroča podirvanje Jadranske pod Evrazijsko ploščo. Tudi potres leta 1511 je verjetno nastal v širšem območju Idrijskega preloma in je z magnitudo 6,8 najmočnejši znani potres na območju Slovenije. V najbolj prizadetih krajih je dosegel intenziteto X. stopnje. Seizmologi s pomočjo zgodovinarjev še skušajo ugotoviti žariščno točko tega potresa. Kljub številnim poskusom napovedovanja pa ostaja še vedno edini način obrambe pred potresi zgolj potresno odporna gradnja. Kadar pa do njih pride, pa je nujna učinkovita in organizirana pomoč prizadetemu prebivalstvu.

Privoščite si prijeten večer v družbi zvestih obiskovalcev zimskih planinskih večerov!

Prisrčno vabljeni v Knjižnico Cirila Kosmača v Tolminu, 11.2.2015 ob 19.00!

Planinsko društvo Tolmin